

Gart der Gesundheit: Apostemen kraut.



Apostemen kraut

Das ccel Capitel

Scabiosa latine grece Stibes vel stibeos.
(Der meister Paulus spricht das scabiosa sey heÿß und trucken an dem andern grad. (Diascorides in dem capittel stibeos idest scabiosa beschreibet uns und sprichet dz dises kraut sey fast truckner natur und darumb ist dÿs kraut gar güt gesoten mit wasser und daz getruncken die do dem roten fluß haben unnd auch den die flüssige oÿen haben darein gelassen mit baumôle. (Auch ist dises wasser seere güt den gleppergen wunden und die allzeyt fließen als sunderlich alt schäden thûn die damit gewaschen und [386] geseübert und darnach des saffttes mit einem thûch darüber geleget. (Scabiosa mit schwarczem wein gesoten d wein trüchnet alle gebrechen des leybes die wider die natur feücht sind. (Die bleter von scabiosa gestossen dienen fast wol emotroidibus das ist ein fluß in dem afftern und überflüssigen geblüt darauff geleget heÿlet den zûhandt. (Die bleter gestossen und in die augen gelassen die vol geblüts sind von schlegen oder andern sachen heÿlet die zûhandt. (Plinius spricht das scabiosa güt sey genüczet für alle böse grÿndt des leybes und sunderlich für maledē von disem kraut getruncken oder dz wasser dz davon destilliert wirt benymmet die geschweer umb dÿ brust. (Der safft von apostema kraut getruncken tōdtet die wërme in dem bauch und benÿmmt

(1) Aposteemkruid of beemdkruid.

Dat 350^{ste} kapittel.

Scabiosa Latijn. Grieks Stibes vel stibeos.

(Knautia arvensis)

De meester Paulus spreekt dat Scabiosa is heet en droog aan de andere graad. Dioscorides in het kapittel stibeos, id est Scabiosa, beschrijft ons en spreekt dat dit kruid is erg droge natuur en daarom is dit kruid erg goed gekookt met water en dat gedronken die de rode vloed hebben en ook die vloeiende oren hebben, daarin gelaten met olijvenolie. Ook is dit water zeer goed de gapende wonden en die altijd vloeien zoals vooral oude schaden doen, die daarmee gewassen en [386] gezuiverd en daarna dit sap met een doek daarover gelegd. Scabiosa met zwarte wijn gekookt, die wijn droogt alle gebreken van het lijf die tegen de natuur vochtig zijn. (2) De bladeren van Scabiosa gestoten dienen erg goed hemorroide, dat is een vloed in het achterste en overvloedig bloed, daarop gelegd heelt die gelijk. De bladeren gestoten en in de ogen gelaten die vol bloed zijn van slaan of andere zaken heelt die gelijk. (3) Plinius spreekt dat Scabiosa goed is genuttigd voor alle kwade schurft van het lijf en vooral voor boosaardige, van dit kruid gedronken of dat water dat daarvan gedistilleerd wordt beneemt de zweer om de borst. (4) Het sap van beemdkruid gedronken doodt de wormen in de buik en beneemt alle (5) zweren inwendig het lijf en beneemt vooral de

alle geschweer jnnwenig des leybes und benymmt sunderlichen das geschwere von d lungen davon getruncken·(Item man findet geschriben das sant Orban auff ein zeýt bate seiner schwôstern eine·das sý jm sagen solt was sý von dem krant hielt·wann sý het es gar in grossen eren und nûczet es alle zeýt·do schteýþ sý dise verþ sant urban von disem kraut also·Urbanus pro se nescit precium scabiose·Nam purgat pectus·qd contemmit egra senectus·Lenit pulmonem·purgat laterum rrgionem·Apostema frangit·silocum bibita tangit·Tribus uncta foris·antracem liberat horis·Dises findest du in dem dűch pandecta genant in dem capitel scabiosa·(Item nýmme apostemen safft und schwebel gebulfert und silberglitt mit lorbeer ôl vermenges in einer salben weýse·domitt geschmieret die reüdigen haudt ist gűt für den grýndt·(Item Scabiosa mit wegbreyte gesoten mit epsig und mit rosenwasser·und auff die hýczigen geschwer und apostemen geleget genant antrax·ist sý natürlichen kűlen·(Item scabiosa mit woll genant taxus barbatus gesoten·und darauff gesessen·ist gűt wider dem auffgang des arþdarms·und ist auch wider den flup der guldin aderen genant emorroidarum·[387]

zweren van de longen, daarvan gedronken. Item, men vindt geschreven dat Sint Urbanus op een tijd bad zijn zuster dat zij hem zeggen zou wat ze van het kruid vond want ze had het in grote eer en nuttigde het altijd. Toen schreef ze deze spreuk naar Sint Urbanus van dit kruid alzo: Urbanus pro se nescit precium scabiose. Nam purgat pectus, qd contemmit egra senectus. Lenit pulmonem, purgat laterum regionem. Apostema frangit, silocum bibita tangit. Tribus uncta foris, antracem liberat horis'. Dit vind u in het boek Pandecta genaamd in het kapittel Scabiosa. Item, neem beemdkruidsap en zwavel gepoederd en zilverschuim met laurierolie vermengt in een zalf wijze, daarmee gesmeerd de (4) ruige huid is goed voor de schurft. Item, Scabiosa met weegbree en gekookt met azijn en met rozenwater en op de (5) hete zweren en gezwollen gelegd genaamd antrax is ze natuurlijk verkoelend. Item, Scabiosa met toorts genaamd taxus barbatus (Verbascum) gekookt en daarop gezeten is goed tegen de (2) uitgang van de aarsdarm en is ook tegen de vloed der gulden aderen genaamd emorroidarum. [387]

Vorm.

Honigbloem of beemdkroon is een behaarde plant die door zijn beharing grijsgroen kleurt. De lagere bladen zijn licht gezaagd, de stengelbladen geveerd. Hieruit rijzen diverse groene stengels van meer dan meter op waarop een blauwpaars kroon staat in hoofdjes.

Naam.

(1) Dodonaeus; 'Dit kruid is bij de gewone man op het Latijns Scabiosa genoemd, dat is te zeggen schurftkruid en zo schijnt het ook van sommige Psora genoemd te zijn welke naam schurft betekent in het Grieks en tezamen ook een kruid daar Aëtius van verhaalt, dan Hermolaus Barbarus schrijft daar aldus van; 'of Scabiosa, zegt hij, dat kruid is wat Aëtius Psora noemt en waarvan met de rook de ruspen of ruipen die aan de bomen groeien gebrand en gedood worden, dat is me noch onbekend en niet goed onderzocht'.

De eerste soort van Scabiosa wordt in de apotheken de Latijnse naam Scabiosa gegeven en met die naam is ze overal bekend, we noemen het in het Latijn Scabiosa vulgaris major, dat is gewone grote Scabiosa, de Hoogduiters, naar het zeggen van Fuchsius en Tragus, noemen het Apostemenkraut, Postemenkraut en Grindtkraut'.

Pestemenkraut bij Bock, het genas apostema, een etterend gezwel.

Knautia is zo genoemd naar Christopher Knaut, een Duits botanist.

Gebruik.

Herbarius in Dyetsche; 'Haesoren of Scabiosa is heet en droog in de tweede graad.

(3) Tegen schurft: 'Neem sap van hazenoren, zwavel, goudschuim en olie van laurierbes, maak daar van een zalf'. Als je daar poeder van averone bij mengt is het goed tegen het uitvallen van het haar. Als je het sap van hazenoren met het sap van alsem en met wat honing gemengd te drinken geeft (4) doodt het wormen. Tegen hetzelfde, meng de kruiden van het afkooksel met averone, honing en azijn en pleister het op de buik.

(2) Om de aambeien te stoppen kook je dit kruid van hazenoren in wijn.

Men zegt dat het nuttig is om zijn kracht naar voren te brengen en je zal de kracht van hazenoren zeer begeren, te weten het overschrijven van sommige verzen of regels in Latijn die de kracht van hazenoren besluiten. Wie de verzen bezit en of ze in Dietsche zijn en of dit nuttig is of niet kent de waarde van hazenoren niet want het reinigt de borst of de adem die vanwege oudheid verkouden of bedwongen zijn. Het verzacht de longen en zuivert de lever en de milt.

(5) Het breekt blaren als het gedronken en daarop gelegd wordt. Als je het aan de buitenkant op de pestachtige blaren, als antrax is, legt geneest het dit binnen drie uur. Daaruit heb ik geconstateerd dat hazenoren van grote kracht zijn want het helpt de borst die verladen is van slijm, vooral oude lieden die in de borst ontsteld zijn.

(5) Het sap daarvan dat met zoethout gemengd is verzacht de longen en geneest de pijn van de zijde. Water waar het en betonie in gekookt is met wat suiker gedronken ontbindt de blaren. Ook als je hazenoren met weegbree in rozenwater en azijn kookt en op de atracem (dat is een blaar die pestachtig is in de ergernis of oksels etc.) of op andere vurige blaren legt geneest het binnen enkele uren van zulke ontsteltenis.

(2) Een bad van water waar hazenoren en wolkruidbladeren in gekookt zijn en als je in dat water en op die kruiden zit is het goed tegen of de uitgang van de aars, van het einde en het stopt ook de aambeien. Pandecta'.

Herbarijs; 'Scabiose is heet en droog in de 2^{de} graad. (3) En men maakt er zalf van voor diegene die melaats zijn. En het is beter groen dan droog. En voor diegene die schurftig zijn zal men deze zalf maken. Men zal het kruid stampen en het sap er uit doen en doe er dan azijn bij en olie van noten en laat het lang koken totdat het dik wordt, dit is goed tegen (3) jeuk en schurft. En die het kookt in wijn of in water, het helpt zeer de melaatsen'.

Belgisch Kruidboek; 'De bladeren gestooten en op de gezwollen gelegd, doen die genezen; het is zeer dienstig om het (3) schurft, pestilentie gezwollen en klaporen op korten tyd te doen verdwynen en verteren'.

Dodonaeus; 'Scabiosa is warm en droog heel diep in de tweede graad en komt zeer dicht bij de derde en bovendien ook fijn van delen of dun van stof. Ze verdeelt en doorsnijdt de taaie en dikke vochtigheden en maakt die dun en verteert die en brengt ze tot geschikte rijpheid.

Scabiosa zuivert de borst en longen en is zeer goed tegen de oude hoest en tegen de zwarigheid of korthed van adem en ook tegen de pijn in de zijde en alle andere gebreken van de borst.

Dezelfde verwekt de plas ook en zuivert of lost dikwijls door de blaas ettelijke etterachtige vochtigheden, te weten als er enige verborgen of heimelijke inwendige zweren of apostumen ergens in het lichaam zijn.

Men zegt ook dat men de schurft genezen kan als men het water daar de Scabiosa in gekookt is geweest enige dagen achter elkaar te drinken geeft en als men het sap daarvan met sommige zalf mengt en de schurftige leden daarmee strijkt.

De nieuwe kruidbeschrijvers verzekeren dat Scabiosa gestampt en van buiten opgelegd of met spijs en drank ingenomen zeer goed is tegen de beten en steken van alle slangen en vergiftige dieren.

Het sap met spijs of drank ingenomen laat zweten en vooral als men daar wat teriakel bij laat en is zeer goed om de pest gezwollen of klaporen op korte tijd te laten verdwijnen en te verteren als men dat op tijd en in het begin van de ziekte daarop legt en van binnen gebruikt, maar dat moet men dikwijls overdoen en vernieuwen.

Voorts zo gelooft men ook dat ze zeer goed is om alle pestige en besmettelijke hete koortsen te genezen.

Al is het dat men de gewone Scabiosa meestal plag te gebruiken, nochtans door gebrek van die zal men de kleine zeer goed mogen nemen en naar de mening van meest alle kruidbeschrijvers van deze tijd schijnen alle soorten van Scabiosa van aard en krachten met de gewone voldoende overeen te komen. Maar om zeker te gaan zal men liever de drie eerste soorten van Dodonaeus beschreven gebruiken dan de andere vreemde die wat onbekender en minder gewoon zijn.

Voorts zo is de konserf van de bloemen van Scabiosa met suiker gemaakt en dagelijks ingenomen

zeer goed om alle gebreken van de borst en van de longen te genezen.

De loog daar Scabiosa in gekookt of geweekt is doodt de meluwen van het haar als men het hoofd en het haar daarmee wast en met dezelfde loog worden alle zeren van het hoofd en vooral het kwaad wit zeer afgewassen en genezen.

De kleine Scabiosa, zo Lobel schrijft, wordt zeer gebruikt van de apothekers van Montpelliërs vanwege het gebrek van de grote Scabiosa en niet alleen om de vuile waterigheid van het bloed uit te brengen en te zuiveren en de borst met loos te ontlasten van de fluimachtige vochtigheden en verzamelingen, maar ook om de kwade schurft en zeerheid en ook de vuile schilfers te beletten en te weerstaan. Ze geneest ook met azijn waar aardrook in gekookt heeft het wit zeer, het wild vuur, jeuk en mismaakte schurft van de huid.

Om de Scabiosa te gebruiken in tijden van pest, waarin ze zeer geprezen wordt, zal men liever de grote of gewone Scabiosa nemen dan enige andere, te weten drinken van dat sap het gewicht van drie of vier ons met twee scrupels mitridaat of Veneetse teriakel, want zo wordt de mens verwekt tot zweten en wordt zo vaak verlost van de dodelijke en pestachtige koorts, hetzelfde zo gebruikt is zeer nuttig voor diegene die vergif in het lichaam met spijs of met drank ingenomen hebben.

In Düringerland en in de heel koude landen wordt dit kruid zeer geprezen om de wonden dicht te maken, want als men het sap daarvan warm in de wonden giet of drupt dan kan men de pijlen en diergelijke hakende dingen daaruit laten komen zonder smart of zweren.

In het land van Brandenburg wordt er op raad van sommige geleerde dokters veel een extract gebruikt die van de Scabiosa gemaakt is en zeer geprezen wordt in alle gebreken van de longen en vooral in diegene die etter spuwen en beginnen uit te teren.

Andere Hoogduitse alchimisten gebruiken Scabiosa in alle dingen daar het Centaurium goed toe is en kiezen voor de beste Scabiosa diegene die duizendguldekruid van bladeren het meest gelijkt zoals er in Hoogduitsland veel gevonden wordt en ook in Italië als we in het bijvoegsel van grote santorie een of twee soorten beschrijven.

Tegen de beten van de slangen wordt dit kruid zeer geprezen en sommige gebruiken het poeder van de wortel omdat elke dag te drinken de zwaarte van een drachme met wat geitenwei tegen alle schurft van het lichaam.

Men maakt een siroop van Scabiosa, te weten van het sap met suiker gemengd die in de apotheken zeer gebruikt plag te wezen en vooral in Frankrijk.

Het water wat gedistilleerd wordt in het laatste van de meimaand uit de bladeren en uit de wortels van Scabiosa, die wel klein gesneden zijn, zijn zeer goed in alle zweren en apostumen en tegen de korthed op de borst, te weten als men daarvan omtrent drie ons drinkt 's morgens en 's avonds en is ook een zeer goede baat tegen de pest en tegen het vergif, tegen de hoest en tegen schurft.

Het wordt ook gebruikt in de gebreken van de ogen en anderen genezen de aambeien met hetzelfde en ontdoen daarmee alle kwade en harde zwellen op zeer korte tijd.

Is de Scabiosa het echte Phyteuma van de ouders, als Columna meent, dan mag ze hetzelfde dat Phyteuma doen kan en is een minnekruid als Dodonaeus elders verhaalt en Lobel geeft ze alle krachten van Peristereon of Columbaria van Dioscorides'.

Zie verder: <http://volkoomenoudeherbariaenmedisch.nl/> en : <http://www.volkoomen.nl/>